

יישוב בחירום - קהילה במלחמה

דרכי פעולה להתארגנות קהילתית במרחב הכפרי
דר שרה שדמי-וורטמן וצוות מרכז ורדה לבינוי קהילה

בעיצומם של ימים קשים של מלחמה ומשבר, נדרש לקיים וודאות אפשרית באי הוודאות וליצור ממדי שגרה בחוסר השגרה. הקהילה היא מסגרת גדולה יותר וחזקה יותר מכלל פרטיה. היא ישות של יחד המאפשר התמודדות, שיקום והבראה. ההתגייסות של הגורמים המקצועיים לתמוך בקהילות ולגלות מתוכן את הכוחות והנכסים לשיקומן, חשובה מתמיד כדי להחזיר את תחושת המסוגלות והיכולת לממש את הפוטנציאל הטמון בקהילה, עבור חברה.

מרכז ורדה לבינוי קהילה, פורש את אופן הפעולה הקהילתית להתמודדות עם המצב, ומתווה את הדרך לבנות שיגרה של ביחד בחירום.

אתגרי מצב החירום ברמה פרטנית וברמה הקהילתית:

ברמה הפרטנית:

- כל ממדי השגרה: מהרמה המעשית, הטכנית ועד הרמה התודעתית ונפשית.
- חוסר וודאות ואי בהירות: ריבוי אירועים והתרחשויות לא צפויות.
- התגברות חששות: ההתרחשויות עצמן שמעוררות פחד וחשש.
- תחושת מבוכה: חוסר נוחות ונעימות לבקש עזרה ולהפגין חולשה.
- לחץ אישי: מתח מציפיות סותרות בין צרכים אישיים ומסוגלות עצמית לבין ציפיות בני משפחה וסביבה חברתית.

ברמה הקהילתית:

מצב חירום ככלל והמלחמה בפרט, מעצימים את מה שכבר היה קיים קודם למשבר, הן ביכולותיה של הקהילה והן בחולשותיה. כמו כן, בשל קיצוניות המאפיינים בזמן חירום, יש לשנות ולהתאים למצבים חדשים שנוצרו. הדבר בא לידי ביטוי במתח מתמיד בין קפאון לפעולה.

דוגמאות למתח בין קיפאון לפעולה בתחומים שונים:

פעולה

התעוררות עוצמה של מנהיגות חלופית:
בני מקום שעזבו את היישוב וחזרו
לתפקד ולהוביל

רצון וצורך להיות עם אחרים

מצבים של מוטיבציה של חברי הקהילה
ונכונות לעשות דברים שבדרך כלל הם
לא עושים

תחום

הובלה קהילתית

הון חברתי

הון אנושי

קפאון

היחלשות, קושי, היעדר של המנגנונים
הקהילתיים הפורמאליים, בעקבות היעדר
בעלי תפקידים, שינוי הצרכים והתפקודים
הנדרשים

הסתגרות פנימה

חויית שיתוק חוסר מסוגלות וחוסר אונים
קהילתי לפעולה כלשהי

היכולת להתמודד עם הפרת השיגרה והכאוס ברמה האישית והמשפחתית מחייבת התארגנות קהילתית - חברתית כוללת, שתאפשר לעבור את התקופה הקשה והמורכבת הזו, ותחזק את הקהילה והחברה. בחיזוק היחד אנו מחזקים את היחיד (מהון אנושי להון חברתי), ובכך באה לידי ביטוי כוחה של הקהילה.

הערך של התארגנות קהילתית במצבי חירום:

- שינוי תודעתי המגביר תחושת מסוגלות אישית וקבוצתית
- חיבור לכוחות קהילתיים קיימים וגיוסם לטובת מטרות משותפות
- שותפות בפתרון ולא רק נזקקות לשירותים חיצוניים כמענים לבעיות
- התלכדות סביב נרטיב משותף, מרומם ומגייס המכוון לפעולה משותפת

יש להבטיח שהפעולה נעשית **בקהילה**, הפעולה היא **של הקהילה** ויוצאת לפועל **עם הקהילה**. לא כל פעולה בקהילה היא פעולה קהילתית. פעולה קהילתית מחזקת את רמת הקהילתיות השייכות והחיבוריות ופועלת עם כלל הקבוצות בכוחות פנימיים.

העלאת רמת הקהילתיות במצב חירום // צעדים מעשיים

עקרונות פעולה:

ד. התבססות על הון אנושי מקומי: תפעול המנגנונים וחידושם בתנאים המשתנים תוך התבססות על ההון האנושי של הקהילה.

ה. קהילתיות כמחליפה שירותיות (אנו עושים למען עצמינו): תיעדוף ההתבססות על כוחות מקומיים ופנימיים על פני צריכה של שירותים חיצוניים. כך יחידים יהפכו מצרכני שירותים כמענה לקשיים, לשותפים בעלי יכולת בהגדרת האתגרים ובמציאת דרכי הפתרון.

ו. זהות קהילתית בין הווה לעתיד: יצירת תמונה מיטבית, הכוללת: נרטיב עדכני, נותנת תקווה ומתחברת לכוחות של הקהילה.

ז. ניידות בין מסייעים לבין מסייעים: להיות חבר קהילה "מסייע" או "מסייע" הוא מצב נקודתי ולא הגדרת שייכות לקבוצה. נדרש לייצר מנגנונים המאפשרים לכל חבר בקהילה לעבור בין השניים.

א. רלוונטיות לשלב ההתמודדות:

סוג ההתערבות והפעולה חייבים להיות מותאמים לשלב ההתמודדות כפי שחווים התושבים והקבוצה. שלושת השלבים להתמודדות במצב משברי כוללים את שלב החירום הנותן מענים קיומיים בסיסיים, שלב המעבר בו נבנים אורחות חיים ותפקידים מותאמים למציאות משתנה ושלב השיקום וההבראה, לקראת שגרה מחודשת.

ב. בין אחדות לייחודיות: נדרשת מיומנות גבוהה לייצר אדפטציות של צרכים אחידים המשותפים לכלל הקהילות כך שיותאמו למאפיינים הייחודיים, ולצרכים הממוקדים לכל קהילה. אין מענה אחד הנכון לכולם והשונוות מחייבת לקחת בחשבון את מרכיבי הזהות הקהילתית, אופן ועומק הפגיעה והמרקם הקהילתי הייחודי.

ג. יצירת שגרה באי שגרה: מסגרות להתמודדות עם אי וודאות: הצמדות למסגרות והנהוגים שהקהילה יצרה עד כה, ובאמצעותם מתן אפשרויות לשיתוף, תמיכה ויוזמה להתאמות נדרשות.

זירות הפעולה להגברת הקהילתיות במצב חירום:

ההתמודדות הקהילתית מתרחשת בשתי זירות התלויות זו בזו: זו המופנית כלפי פנים וזו המופנית כלפי חוץ. היכולת של הקהילה לממש את חוסנה ולהתמודד עם אתגריה בזמן חירום, קשורה ביכולת שלה לבנות מערכת תמיכה וקשר עם הגורמים מחוץ לקהילה. במקביל, היכולת של החוץ להעניק את התשתית הנחוצה, תלויה ביכולת הפנימית להגדיר, לבטא ולהנגיש אותה כלפי חוץ.

להלן צעדים מעשיים למישוש עקרונות הפעולה בשתי הזירות:

זירה פנימית עשרת הדברות לקהילה בחירום

- 1 לבנות ערוצי תקשורת וקשר:** כל תושב יחוש השתייכות לקבוצה
- 2 לברר, למפות הון אנושי מקומי:** מיפוי המוטיבציות והיכולות של התושבים והחברים וחלוקת תפקידים ותחומי אחריות. לכל אחד יכולת, לכל אחת תפקיד
- 3 להבטיח קיומם של מנגנונים קהילתיים מקומיים:** התושבים בונים ועדות ומקיימים פעילויות הנותנות מענה על פי גיל ועל פי מצב משפחתי או צרכים.
- 4 להפגיש פנים אל פנים:** העדפת משימות ופעולות המתקיימות פנים אל פנים במפגשים פיזיים, על פני תקשורת אלקטרונית.
- 5 לחבר אנשים:** לקיים התכנסויות להעמקת הכרות. למשל בתים מארחים, משפחות מאמצות אחת את השניה, מפגש סביב סוגי תחביבים וכו'.
- 6 ליצור קביעות:** לבסס מסגרות פעולה ומפגש קבועים שחוזרים על עצמם. לדוגמא, ישיבות הצוותים כל שבוע/ כל כמה ימים, התכנסות כלל קהילתית בתדירות מותאמת על פי הצורך.
- 7 לעודד פעולות משותפות במרחבי חיים שונים:** מגוון פעולות שאינן קשורות רק לחירום אלא גם לאירועים פרטיים או קהילתיים מותאמי זמן ומקום. למשל לחגוג ימי הולדת בבניין משותף.
- 8 לקיים מסורות קהילה:** לעצב אירועי קהילה (חידוש מסורות קיימות או יוזמה של חדשות) המאפשרות שיח ומפגש באפשרויות ובמגבלות הקיימות (למשל קבלת שבת).
- 9 לשתף חברי צוותים ברמות הפעולה השונות:** חברי הקהילה שותפים לפעולות ולא רק לקוחות לשירותים הניתנים. מנזקי שירות לשותפי מענים.
- 10 לתעד, לספר, לזכור:** לייצר תהליכים קהילתיים הנותנים מקום לסיפורים האישיים, לתיאור קהילתי של מה שמתרחש בעת החירום, לרבות עיבוד ויצירת מהלכים קהילתיים של הנצחה זיכרון, אבל ואובדן קולקטיבי. כל אלה מהווים חלק מהשינוי שעובר על הזהות הקהילתית.

פעולות בזירה החיצונית:

- הקמת צוות ותחומי אחריות הנוגעים לשחקנים השונים בזירה החיצונית
- מיפוי השחקנים וקביעת אנשי קשר ליצירת המוסדות/ המערכים המשותפים

אנו במרכז ורדה עומדים לרשותכם.ן על מנת לסייע ולתמוך בהתארגנות ובהיערכות הקהילתית בזירות השונות. בתקווה לימים טובים יותר עם קהילות חזקות ומחזקות.

VARDA INSTITUTE
community building

<https://vardacb.org> | info@vardacb.org

Making
together
matter